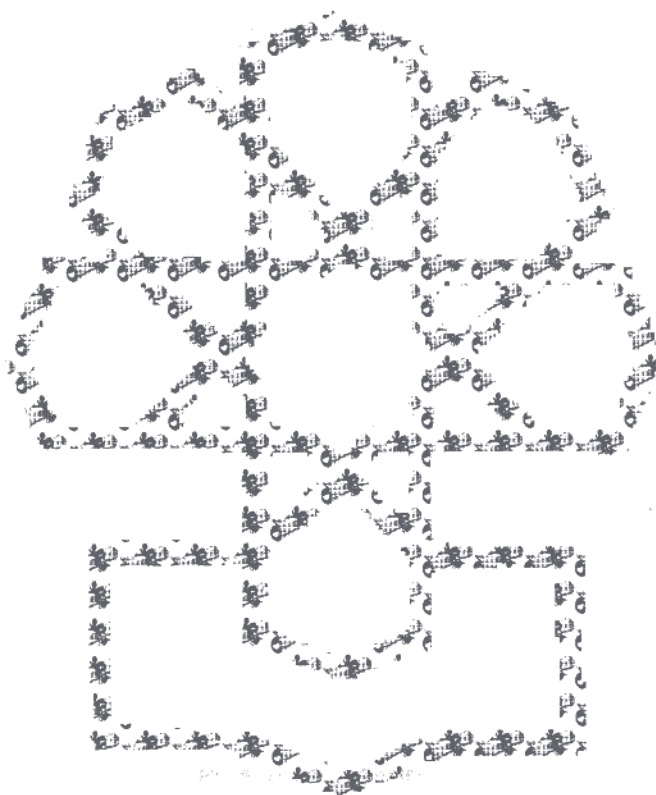

معادن و فلزات

در برنامه اول

از سری انتشارات مجلس چهارم، برنامه دوم
شماره: ۱۱

معاونت پژوهشی
مهرماه ۱۳۷۳

مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اسناد و اطلاع رسانی ماری
شماره: ۱۸۰۷
تاریخ: ۷۴/۱۰/۲۴

کار: گروه تحقیق

● مجلس چهارم، عهده‌دار مسئولیت خطیر بررسی و تصویب برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. شرایط خاص اقتصادی، اجتماعی ایران امروز، دستاوردهای برنامه اول، کاستیها و ناکاستیهای آن، چشم‌انداز آینده و ضرورت‌های جدی در امر هدایت بهینه منابع (به گونه‌ای که امکانات در جهت حداکثر نتایج توسعه به کار گرفته شود) در این مقطع تاریخی مسئولیت خطیری را متوجه مجلس چهارم نموده است. با این حال مجلس چهارم نشان داده که از هوشمندی و روز آمدی کافی برای تصویب برنامه‌ای ایده‌آل برخوردار است و به همین لحاظ، تمامی ظرفیت قوه تقنینیه را در این راستا به کار می‌گیرد. مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی در راستای همگامی با این حرکت بنیادین مجلس معظم، به عنوان یک نهاد کارشناسی در خدمت مجلس دست به کار کوششی در خور گردیده است. گروه‌های کارشناسی کوچک و بزرگ، پیرامون عناوین و موضوعات تخصصی فعال گردیده و دستاوردهای پژوهشی ایشان حول محورهای متعدد برنامه متناوباً آماده می‌شود و در مجموعه «مجلس چهارم، برنامه دوم» به استحضار نمایندگان محترم می‌رسد. عملکرد برنامه اول در کلیه بخشها و دیدگاههای کارشناسی متخصصین درباره موضوعات کلان و بخشی برنامه دوم از اهم موضوعاتی است که در این مجموعه منتشر می‌گردد.

لازم به ذکر است که این گزارشها تلخیص از گزارشهای مفصلی است که به جهت فرصت محدود نمایندگان محترم و امکان بهره‌گیری بیشتر، فشرده آنها استخراج و تقدیم می‌گردد. متون تفصیلی این گزارشها در مرکز پژوهشها موجود است که در صورت تقاضای نمایندگان و کمیسیونهای محترم، ارسال خواهد شد. امید است این مجموعه مورد عنایت و بهره‌کافی نمایندگان محترم واقع گردد. انشاءا...

فهرست مطالب

عنوان

مقدمه

۱- عملکرد بخش معدن طی سالهای ۱۳۶۸-۷۱

۲- تجزیه و تحلیل ثمربخشی اهداف بخش معدن طی سالهای ۱۳۶۸-۷۱

۳- نتیجه گیری

۴- پیشنهادات

۱- افزایش تولید فولاد و صدور آن به خارج از کشور؛ فولاد بعد از فرش دومین قلم صادرات غیرنفتی کشور است.

۲- راه‌اندازی پروژه‌های فروآلیاژها، نسوزها، کارخانه سرب، روی و طلای معدن موته، معدن آهن گل‌گهر، معدن آهن حوض ماهی و مجتمع فولاد مبارکه.

۳- اصلاح نحوه بهره‌برداری معادن به وسیله برش الماسه به جای روش انفجاری.

(۱) - متوسط نرخ رشد ارزش افزوده بخش معدن طی چهار سال اول برنامه ۱۴ درصد بوده که طبق هدف برنامه می‌بایست ۲۱ درصد باشد. با توجه به اینکه رشد ارزش افزوده بخش معدن طی سالهای ۶۷-۱۳۶۴ حدود ۴/۵ درصد بوده، رشد ۱۴ درصد سالهای برنامه موفقیت‌آمیز بوده است.

(۲) - رشد ارزش افزوده کانی‌های صنعتی طبق اهداف برنامه سالانه معادل ۳۰/۵ درصد در نظر گرفته شده بود که عملاً ۲۳ درصد بوده است.

(۳) - میزان صادرات مواد معدنی طبق اهداف برنامه می‌بایست حدود ۸۸۰ میلیون دلار طی چهار سال اول باشد که عملاً ۲۶۲/۴ میلیون دلار بوده است؛ یعنی تنها ۳۰ درصد اهداف برنامه متحقق شده است.

(۴) - طبق اهداف برنامه قرار بود تا پایان سال ۱۳۷۱ حدود ۹۴ درصد کشور زیر پوشش نقشه‌های $\frac{1}{250,000}$ قرار گیرد که عملاً ۱۰۰ درصد زیر پوشش قرار گرفت. در مورد پوشش با نقشه‌های $\frac{1}{1,000,000}$ نیز حدود ۴۵ درصد در برنامه پیش‌بینی شده بود که عملاً ۵۴ درصد کشور زیر پوشش این نقشه‌ها قرار گرفته است.

(۵) - مهمترین اقداماتی که طی سالهای برنامه پنج‌ساله اول در بخش معدن انجام گرفته است، به شرح زیر می‌باشد:

* با توجه به وجود قابلیت‌های بالقوه در این بخش، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱- هزینه تمام شده مس در داخل کشور نسبت به قیمت جهانی آن بسیار پایین است، لذا می‌تواند عاملی برای جلب سرمایه‌های خارجی و سرمایه‌گذاری مشترک باشد. بنابراین لازم است با اتخاذ تدابیر و سیاست‌های مناسب در زمینه قیمت‌گذاری و نیز حمایت‌های لازم تعرفه‌ای، زمینه صدور هرچه بیشتر این ماده

معذنی بصورت محصولات ساخته شده‌اند با ارزش افزوده مناسب نظیر سیم، کابل صادرات به صورت شمش که متأسفانه تاکنون مورد اصرار معاونت فلزات غیرآهنی وزارتخانه مذکور بوده است) فراهم گردد.

۲- جهت تحقق صادرات بیشتر مواد معدنی باید سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی (خصوصاً راه‌آهن)، نیز حمایت‌های گمرکی (در صورت نیاز به سوبسید صادراتی) وضع شود تا زمینه رشد و شکوفایی معادن کشور فراهم آید.

۳- ارزیابی سطح تکنولوژی نشان‌دهنده وضعیت نامساعد تولید معدنی کشور است، در این خصوص انجام تحقیقات هرچه بیشتر توصیه می‌گردد.

۴- با توجه به گستردگی و تنوع معادن کشور و نیز تجهیز و توسعه صنایع فولاد، مس و آلومینیوم، میزان سرمایه‌گذاری‌های این بخش با نرخ بیشتری افزایش یابد.

مقدمه

هدف تحقیق حاضر بررسی عملکرد بخش معدن طی دوره ۷۱-۱۳۶۸ و مقایسه آن با اهداف برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ا و شناسایی موانع و مشکلات موجود و طریقه رفع این مشکلات با توجه به قابلیت‌های بالقوه بخش معدن است.

عملکرد بخش معدن طی سالهای ۷۱ - ۱۳۶۸

قبل از آنکه به تجزیه و تحلیل عملکرد بخش معدن پردازیم، لازم است به طور اجمالی وضعیت چند قلم عمده معدنی را مورد بررسی قرار داده، مزیت نسبی آن را در تجارت بین‌الملل برآورد نماییم:

۱- بررسی معادن اساسی و مهم و صنایع وابسته به بخش معدن الف - ذغال سنگ

مصارف عمده ذغال سنگ به میزان ۸۰-۷۰ درصد برای سوخت (تولید الکتریسیته) و نیز به میزان ۳۰-۲۰ درصد جهت تهیه فولاد است. تشکیلات ذغال سنگ ایران در وسعتی حدود ۲۰۰/۰۰۰ کیلومتر مربع به شرح ذیل است:

نام منطقه	میزان ذخایر (میلیون تن)
کرمان	۳۲۰۰۰
البرز	۵۰۰۰
خراسان	۷۵۰
کاشان - اصفهان	۱۰۰
مراغه	۱۵۰
جمع	۳۸۰۰۰

متوسط قیمت ذغال سنگ وارداتی ۶۰ - ۵۰ دلار است. در حالی که قیمت تمام شده هر تن ذغال سنگ در کشور ۵۲/۵ دلار است که می‌توان نتیجه گرفت که فعلاً این ماده معدنی پتانسیل صادراتی نداشته ولی در مقابل واردات مزیت نسبی دارد.

ب - آهن

معادن آهن کشور (چغارت - گل‌گهر چادرملور) قابلیت تولید ۱۳/۳۵ میلیون تن دارد که تا سال ۷۷ با افزایش تولید و بهره‌گیری از معادن جدید می‌تواند به ۲۶ میلیون تن افزایش یابد. ذخایر آهن کشور ۰/۲۵ کل ذخایر جهانی (۲۱۷۷ میلیون تن) است.

قیمت تمام شده آهن (بر مبنای قیمت ثابت سال ۱۳۷۰) در محل معدن ۳۳ دلار است که در مقابل سنگ آهن وارداتی برای تأمین نیاز صنعت فولاد کشور دارای مزیت نسبی بوده ولی پتانسیل صادراتی ندارد.

ج - مس

مس برای کشور کالایی استراتژیک به شمار می‌رود و می‌تواند نقش عمده‌ای در صادرات کشور داشته باشد. هزینه تمام شده مس در داخل کشور نسبت به قیمت جهانی آن بسیار پایین است لذا می‌تواند عاملی برای جلب سرمایه‌های خارجی و سرمایه‌گذاری مشترک باشد. به هر حال با توجه به مصرف عمده مس در صنایع مختلف، در جهت ایجاد اشتغال و افزایش تولید ناخالص داخلی نقش مؤثری می‌تواند داشته باشد. بنابراین لازم است با اتخاذ تدابیر و سیاستهای مناسب در زمینه قیمت‌گذاری و نیز حمایت‌های لازم تعرفه‌ای، زمینه صدور هرچه بیشتر این ماده معدنی فراهم شود.

در حال حاضر قیمت مس به میزان هر کیلوگرم ۲۵۵ ریال عرضه می‌شود که نسبت به قیمت جهانی مس (۲۴۰۰ دلار به ازای هر تن) بسیار پایین است که این امر پیامدهایی به دنبال داشته که مهمترین آن تغییر الگوی مصرف در جهت مصرف مس بیشتر است. از این رو لازم است در مورد قیمت مس کشور با توجه به هزینه واقعی آن تجدیدنظر به عمل آید و قیمتی که معادل هزینه تمام شده این فلز باشد توسط شرکت ملی صنایع مس عرضه شود که احتمالاً بین ۹۰۰ الی ۱۰۰۰ ریال خواهد بود. در هر صورت با افزایش قیمت مس در داخل کشور و نیز افزایش تولید آن می‌توان آن را به واحدهای تولیدی و صادراتی عرضه نمود و با حمایت‌های تعرفه‌ای لازم محصولات مس را با افزایش افزوده بیشتری صادر کرد.

د - فولاد

در مورد فولاد پتانسیل صادرات وجود ندارد بلکه فقط در روش احیاء ارزش صادراتی دارد که به خاطر محدودیت ذغال‌سنگ کوره بلند با ظرفیت ۴ میلیون تن، تنها نیاز داخلی برطرف می‌شود.

۲- تجزیه و تحلیل ثمربخشی اهداف بخش معدن طی سالهای ۷۱ - ۱۳۶۸

در این بخش با استفاده از شاخصهای مربوط عملکرد بخش معدن را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم.

۱- ۲- تعداد معادن

جدول شماره ۱ - تعداد معادن کشور طی سالهای ۷۱ - ۱۳۶۵

سال	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸*	۱۳۶۹*	۱۳۷۰*	۱۳۷۱*
تعداد معادن	۷۱۸	۱۳۷۸	۶۲۹	۸۳۸	۹۶۷	۱۳۴۴	۱۳۷۳

* ارقام سالهای ۷۱ - ۶۸ بدون احتساب معادن شن و ماسه و خاک رس است که در صورت احتساب آنها تعداد کل معادن در سال ۱۳۷۱، ۱۹۲۰ معدن می‌شود.

۲- ۲- تولیدات مهم و اساسی معادن

تولیدات مهم معادن به شرح جدول شماره (۲) است.

جدول شماره ۲ - تولیدات معادن مهم و مقایسه برنامه و عملکرد

ماده معدنی	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
عملکرد مس	-	-	-	-	-	۲۰۲	۲۳۶	۲۹۵	۳۱۱
- (هزار تن)	۷۷/۵۴۳	۶۳/۳۱۵	۱۴۲/۷۹	۱۷۰/۵۸	۱۷۰/۸۱	-	-	-	-
برنامه	-	-	-	-	-	۲۴۴	۳۶۷	۴۱۷	۴۵۰
عملکرد آهن	-	-	-	-	-	۲/۳۰	۲/۶۱	۳/۹۹	۵/۶۷
- (میلیون تن)	۱/۸۲	۲/۰۹	۱/۸۹	۱/۵۸	۱/۸۶	-	-	-	-
برنامه	-	-	-	-	-	۱/۹۶	۲/۰۸	۲/۳۵	۳/۹۸
عملکرد ذغال سنگ	-	-	-	-	-	۸۳۷	۸۰۹	۸۶۲	۹۷۳
- (هزار تن)	۶۶۸/۱۳	۶۷۳/۷۳	۷۲۱/۶۶	۷۹۰/۶۰	۸۸۴/۷۱	-	-	-	-
برنامه	-	-	-	-	-	۸۵۷	۹۶۹	۱۴۷۷	۱۷۵۱
سرب و روی	۱۴۸/۶۰	۵۶/۳۶	۷۴/۸۳	۱۰۱/۲۰	۴۲/۸۲	-	-	-	-
(هزار تن)	-	-	-	-	-	-	-	-	-

مأخذ: وزارت معادن و فلزات و سالنامه‌های آماری.

با توجه به اهداف برنامه و نیز جدول شماره ۲ مشخص می‌شود که به طور متوسط در طول مدت چهار سال برنامه اول تولید سنگ آهن کشور به میزان ۱۳۸ درصد هدف برنامه بوده است که بیانگر توجه دولت به صنعت فولاد و به تبع آن استخراج سنگ آهن در داخل کشور است. در مورد مس و ذغال سنگ ۷۲ درصد هدف برنامه متحقق شده است که باید به خصوص در مورد مس نسبت به افزایش تولید اقدام نمود.

۳-۲- ارزش افزوده

ارزش افزوده بخش معدن در جدول شماره ۳ آورده شده است.

جدول شماره ۳- ارزش افزوده بخش معدن طی سالهای ۷۱-۱۳۶۷

سال	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
ارزش افزوده	۱۳۶/۸۱	۲۳۸/۱	۲۸۸/۹	۳۲۶/۷	۳۵۴/۲

متوسط نرخ رشد ارزش افزوده بخش معدن طی ۴ سال اول برنامه ۱۴ درصد بوده است که مطابق هدف برنامه می‌بایست ۲۱ درصد باشد.

با توجه به اینکه رشد ارزش افزوده بخش معدن طی سالهای ۶۷-۱۳۶۴ حدود ۴/۵ درصد بوده است، رشد ۱۴ درصد سالهای برنامه موفقیت آمیز بوده است. هرچند معادل ۷ درصد کمتر از هدف برنامه می‌باشد.

۴-۲- اصلاح ساختار درونی بخش طبق اهداف برنامه

رشد ارزش افزوده کانی‌های صنعتی طبق اهداف برنامه معادل ۳۰/۵ درصد در سال در نظر گرفته شده بود که عملاً ۲۳ درصد بوده است.

۵-۲- شناسایی ذخایر و منابع معدنی با پوشش نقشه‌های زمین‌شناسی

طبق اهداف برنامه قرار بود تا پایان سال ۱۳۷۱ حدود ۹۴ درصد کشور زیر پوشش نقشه‌های $\frac{1}{250,000}$ قرار گیرد که عملاً ۱۰۰ درصد زیر پوشش قرار گرفت. در مورد پوشش با نقشه‌های $\frac{1}{1,000,000}$ نیز حدود ۴۵ درصد در برنامه پیش‌بینی شده بود که عملاً ۵۴ درصد کشور زیر پوشش این نقشه‌ها قرار گرفته است.

صادرات

میزان صادرات مواد معدنی طبق اهداف برنامه می‌بایست حدود ۸۸۰ میلیون دلار، در طی چهار سال اول، باشد که عملاً ۲۶۲/۴ میلیون دلار بوده است؛ یعنی تنها ۳۰ درصد اهداف برنامه متحقق شده است.

جدول شماره ۴- ارزیابی بخش معدن طی سالهای ۷۱-۱۳۶۸

ردیف	عنوان هدف	شاخص ارزیابی	واحد	سال ۱۳۶۸			سال ۱۳۶۹			سال ۱۳۷۰					
				هدف	عملکرد	درصد تحقق	هدف	عملکرد	درصد تحقق	هدف	عملکرد	درصد تحقق			
الف	ایجاد زمینه برای توسعه سریع فعالیتهای معدنی به عنوان یکی از اصلی ترین راههای وصول به استقلال اقتصادی	ارزش افزوده	میلیارد ریال	۲۴۱	۲۳۸/۱	۹۸/۸	۳۱۴	۲۸۸/۹	۹۲	۳۷۲	۳۲۶/۷	۸۷/۸	۴۵۱	۲۵۴/۲	۷۸/۵
ب	ایجاد ارتباط بین اکتشاف	ارزش افزوده کانی های صنعتی	میلیارد ریال	۸۴/۴	۹۷/۳	۱۱۵/۳	۱۱۷/۸	۱۲۰/۵	۱۰۲/۳	۱۵۲/۵	۱۴۱/۹	۹۳	۲۱۴	۱۵۷/۴	۷۳/۶
	ذخایر و تولیدات معدنی و صنایع کشور و تأکید	سهم تولیدات کانی های صنعتی	درصد	۳۵	۴۰/۹	۱۱۶/۹	۳۷/۵	۴۱/۷	۱۱۱/۲	۴۱	۴۳/۴	۱۰۵/۹	۴۳/۸	۴۴/۴	۱۰۱/۴
ج	برهمزیستاری تولید در صنعت	ارزش افزوده کانی های غیر صنعتی	میلیارد ریال	۱۵۶/۶	۱۴۰/۸	۸۹/۹	۱۹۶/۲	۱۶۸/۴	۸۵/۸	۲۱۹/۵	۱۸۴/۸	۸۴/۲	۲۳۷	۱۹۶/۸	۸۳
	صنعت و معدن	سهم تولیدات کانی های غیر صنعتی	درصد	۶۵	۵۹/۱	۹۰/۹	۶۲/۵	۵۸/۳	۹۳/۳	۵۹	۵۶/۶	۹۵/۹	۵۶/۲	۵۵/۶	۹۸/۹
د	شناسایی ذخایر و منابع	پوشش کشور با نقشه های	درصد	۷۴	۸۷	۱۱۷/۶	۸۰	۹۸	۱۲۲/۵	۸۷	۹۹	۱۱۳/۸	۹۴	۱۰۰	۱۰۶/۴
	معدنی در زمینه های دارای برتری نسبی	پوشش کشور با نقشه های	درصد	۲۷	۳۰	۱۱۱	۳۳	۳۷	۱۱۲/۱	۳۹	۴۴	۱۱۲/۸	۴۵	۵۴	۱۲۰
د	توسعه صادرات در زمینه هایی که متضمن حدا کثر ارزش افزوده می باشد	ارزش صادرات معدن	میلیون دلار	۴۰	۵۰/۷	۱۲۷	۲۰۰	۷۲/۲	۳۶/۱	۲۸۰	۶۸/۶	۲۴/۵	۳۶۰	۷۰/۹	۱۹/۷

مأخذ: وزارت معدن و فلزات (بر اساس قیمت ثابت ۱۳۶۷)

۳ - نتیجه گیری

قبل از نتیجه گیری در مورد عملکرد بخش معادن، بهتر است یکبار دیگر به طور اجمال اقداماتی را که بخش معدن طی سالهای برنامه انجام گرفته است، بررسی نماییم. اهم این اقدامات به شرح ذیل است:

۱ - افزایش تولید فولاد و صدور آن به خارج از کشور، به طوری که فقط در چهار ماهه اول سال ۱۳۷۲، به میزان ۴/۵ میلیون تن فولاد تولید شد که حدود ۹۰۰۰۰۰ تن آن صادر گردید و این رقم صادرات بعد از فرش دومین قلم صادرات غیر نفتی کشور بود.

۲ - تولید فلز آلومینیوم به میزان ۹۰۰۰۰ تن رسید و قرار است بزودی به خارج از کشور هم صادر گردد در حالی که قبلاً به علت کمبود آلومینیوم و عدم اشباع بازار، قیمت آن به کیلویی ۵۰۰ تومان رسیده بود.

۳ - تولید و صادرات مس، سرب و تولید طلا.

۴ - راه اندازی پروژه های عظیم فرآیندها، نسوزها، کارخانه سرب، روی و طلای معدن موته - معدن آهن گل گهر، آهن حوض ماهی، مجتمع فولاد مبارکه و ...

۵ - مدرنیزه کردن نحوه بهره برداری معادن به وسیله برش الماسه به جای روش انفجاری (در حالی که قبلاً برای استخراج سنگهای تزئینی از دینامیت استفاده می شد که میلیاردها دلار از ثروت کشور نابود می شد).

۶ - تلاش در جهت جذب سرمایه های سرگردان در سراسر جهان و جذب ۸ میلیارد ریال سرمایه گذاری بخش خصوصی در تحقیقات و اکتشاف حاصل از آن.

۷ - رشد متوسط ۲۰/۶ درصد بخش معدن در حالی که قبل از سال ۶۷، رشد بخش معدن ۴/۵ درصد بود و استخراج حدود ۶۵ میلیون تن ماده معدنی (قبل از برنامه این رقم ۴۵ میلیون تن بود).

۸ - خصوصی سازی و کوچک کردن تشکیلات: در این مورد تعدادی از واحدها و نیز امور خدماتی به بخش خصوصی واگذار گردیده است، همچنین ۸۵ معدن با تناژ ۲/۸ میلیون تن و اشتغال ۶۱۱۲ نفر و ۱۴۸ دستگاه بولدوزر و ماشین آلات در اختیار بنیاد شهید، بنیاد مستضعفان، آزادگان و رزمندگان قرار گرفته است.

در زمینه گسترش آموزش و تحقیقات اقدامات ذیل توسط وزارت معادن و فلزات انجام گرفته است:

- آموزش ۶۸۰۷۰ کارگر

- آموزش ۱۶۱۷ کاردان

- آموزش ۷۵۸ کارشناس

- قرارداد آموزشی با دانشگاه های کشور به مبلغ ۸۰۰ میلیون ریال

- ساخت ۲ دانشکده معدن و متالورژی با هزینه ۱۵ میلیارد ریال

- تأکید بر آموزش حین کار

اتمام پوشش کشور با نقشه های زمین شناسی $\frac{1}{250000}$ ، نیز قرار است تا اواسط برنامه دوم پوشش کشور با نقشه های $\frac{1}{100000}$ نیز به اتمام رسد.

۴ - پیشنهادات

باتوجه به اقدامات فوق الذکر و وجود قابلیت های بالقوه در این بخش مهم اقتصادی، می توان نکاتی را به

شرح ذیل یادآوری نمود:

- سهم بخش معدن در تولید ناخالص داخلی (GDP) در دهه گذشته همواره حدود ۰/۶ درصد و به عبارت دیگر کمتر از یک درصد بوده است که این نسبت بخصوص با افزایش سهم صنعت در تولید ناخالص داخلی بسیار ناچیز می باشد.

- در دهه گذشته رشد ارزش افزوده بخش معدن کمتر از رشد ارزش افزوده بخش صنعت بود، لذا سهم نسبی ارزش افزوده بخش معدن نسبت به بخش صنعت کاهش یافته است. در زمینه ارزش تولیدات نیز مشابه همین وضعیت بود یعنی علیرغم افزایش ارزش تولیدات بخش صنعت، سهم نسبی ارزش تولیدات بخش معدن نسبت به بخش صنعت تقریباً ثابت مانده است.

- لزوم سرمایه گذاری به منظور احداث واحدهای جدید ذوب فلزات، رفع نیاز داخلی، صدور به خارج از کشور و کسب ارزش افزوده بیشتر. به عنوان نمونه سرمایه گذاری در مورد مس و صدور آن به خارج، باعث افزایش قابل ملاحظه درآمد صادراتی این بخش در سال ۱۳۶۴ گردید که این امر می تواند در مورد سایر معادن کشور (سرب، روی، آلومینیوم و ...) نیز اجرا شود. در حال حاضر با توجه به اهمیت سرب و روی در صنایع داخلی، کارخانه سرب و روی زنجان با ظرفیت ۱۱۰۰۰۰ تن در سال احداث گردیده است.

- سهم صادرات مواد معدنی در میان صادرات غیرنفتی، علیرغم افزایش در سالهای اخیر و با توجه به ذخایر عظیم مواد معدنی و تنوع آنها، هنوز پایین است. جهت قطع وابستگی کشور به نفت و خروج از حالت تک محصولی لازم است هرچه بیشتر نسبت به صدور مواد معدنی با ارزش افزوده بیشتر اقدام شود. جهت تحقق صادرات بیشتر باید سرمایه گذاری های زیربنایی مخصوصاً راه آهن، نیز حمایت های گمرکی در صورت نیاز به سوبسید صادراتی وضع شود تا زمینه رشد و شکوفایی معادن کشور فراهم آید.

- با توجه به قیمت ارزان عرضه مس در داخل کشور نسبت به قیمت جهانی آن و وجود بازار سیاه در مورد مس، لازم است قیمت مس تعدیل شود و شرکت ملی صنایع مس با افزایش تولیدات خود کمبود مس کشور را (حدود ۶۰۰۰۰ تن) برطرف نماید.

- با توجه به اینکه طی دوره زمانی ۶۷ - ۱۳۵۰، حدود ۷۰ درصد فولاد کشور از خارج به وسیله واردات تأمین گردیده است و با توجه به اهمیت فولاد در روند رشد و توسعه اقتصادی کشور، لزوم تکمیل واحدهای موجود صنایع فولاد کشور و به تبع آن توسعه معادن سنگ آهن و ذغال سنگ ضروری به نظر می رسد.

- اگرچه اشتغال زایی این بخش کم است ولی رشد بخش معدن می تواند زمینه ساز رشد و توسعه سایر صنایع (فولاد، صنایع فلزی، خودروسازی و ...) باشد. لذا توجه به بخش معدن می تواند زمینه اشتغال نیروی انسانی بیشتری را در صنعت فراهم نماید. آمارده ساله اخیر مؤید کاهش نسبی نیروی انسانی بخش صنایع معادن تا سال ۶۷ می باشد؛ اگرچه از سال ۶۷ به بعد نیروی انسانی در بخش صنایع و معادن افزایش یافته است

ولی هنوز با توجه به گستردگی بخش خدمات، نیز بیکاری بالنسبه بالا در کل کشور، کافی نبوده و بایستی افزایش نیروی انسانی در بخش صنایع معادن شتاب بیشتری بگیرد.

- ارزیابی سطح تکنولوژی (ماشین آلات، مهارت، اطلاعات، سازماندهی و مدیریت) نشان دهنده وضعیت نامساعد تولید معدنی کشور است. به عنوان نمونه امتیاز استخراج مس به طور متوسط ۴۲/۵، آهن ۳۰، ذغال سنگ ۲۵، آلومینیوم ۳۷/۵ و فولاد ۴۲/۵ می باشد که نسبت به استاندارد ۱۰۰، نشانه عقب ماندگی بخش معدن است، لذا تحقیقات هرچه بیشتر در این مورد توصیه می گردد.

- براساس برنامه پیش بینی شده بود که حجم سرمایه گذاری ثابت به میزان ۵۳۷ میلیارد ریال باشد و ۴۱۱/۳ میلیارد آن توسط دولت و مابقی آن (۱۲۵/۷ میلیارد ریال) توسط بخش غیردولتی انجام گیرد. اقدامات وزارت معادن و فلزات در جهت تحقق اهداف برنامه بوده به طوری که میزان سرمایه گذاری بخش غیردولتی در اکتشاف از ۴۰ میلیون ریال در سال ۶۷ به ۷۷۰۳ میلیون ریال در سال ۷۱ رسیده است (جدول شماره ۵ و ۶ و ۷)؛ گرچه با توجه به گستردگی و تنوع معادن کشور و نیز تجهیز و توسعه صنایع فولاد، مس و آلومینیوم می باید میزان سرمایه گذاری های این بخش با نرخ بیشتری افزایش یابد.

در زمینه ارز مصرفی، طی دوره ۴ ساله برنامه (۶۸-۷۱)، ۸۰ درصد اهداف برنامه تحقق یافته است (۹۲ درصد در زمینه مصرف ارز سرمایه ای و ۶۹ درصد در زمینه مصرف ارز جاری). به طور کلی با توجه به ارز بری نسبتاً پایین بخش معدن و با توجه به عملکرد وزارت معادن و فلزات که توانسته است طی دوران ۴ ساله برنامه با ارز شناور و ارز حاصله از صادراتش نیازهای وزارتخانه را برطرف سازد، به نظر می رسد این بخش با توجه به سرمایه گذاریهای انجام شده و سرمایه گذاریهای جدید بتواند در کوتاه مدت به وسیله صادرات، نیاز ارزی سایر بخشها (مخصوصاً بخش صنعت) را تا اندازه ای رفع نماید.

جدول شماره ۵ - سرمایه گذاری اکتشافات در بخش غیردولتی (میلیون ریال)

سال	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
میزان سرمایه گذاری	۴۰	۷۵	۱۲۲۳	۴۶۷۰	۷۷۰۳

مأخذ: وزارت معادن و فلزات

جدول شماره ۶ - وضعیت اعتبارات طرحهای عمرانی بخش معادن

سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
سرمایه گذاری انجام شده (میلیون ریال)	۲۴۹۱۶	۴۵۵۴۳	۱۲۷۶۰۳	۹۳۰۳۸
اعتبارات عمرانی برنامه (میلیون ریال)	۲۱۱۰۰	۲۷۴۰۰	۶۹۳۰۰	۷۹۶۰۰

مأخذ: وزارت معادن و فلزات

- اعتبارات عمرانی برنامه برحسب قیمت ثابت سال ۶۷ می باشد.

جدول شماره ۷ - کل سرمایه‌گذاری بخش معادن (میلیون ریال)

سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	جمع چهارساله
میزان سرمایه‌گذاری	۴۶۵۶۷	۱۰۶۴۹۲	۳۰۸۰۹۰	۴۱۰۶۴۶	۸۷۱۷۹۵

- محاسبات عملکرد متأثر از تغییرات نرخ ارز و تورم است ولی مبنای محاسبات برنامه براساس قیمت ثابت سال ۶۷ می‌باشد.

فهرست جداول این گزارش

جدول شماره ۱، تعداد معادن کشور طی سالهای ۷۱-۱۳۶۵
جدول شماره ۲، تولیدات معادن مهم و مقایسه برنامه و عملکرد
جدول شماره ۳، ارزش افزوده بخش معدن طی سالهای ۷۱-۱۳۶۷
جدول شماره ۴، ارزیابی عملکرد بخش معدن طی سالهای ۷۱-۱۳۶۸
جدول شماره ۵، سرمایه‌گذاری اکتشاف در بخش غیردولتی طی سالهای ۷۱-۱۳۶۷
جدول شماره ۶، وضعیت اعتبارات طرحهای عمرانی بخش معادن طی سالهای ۷۱-۱۳۶۷
جدول شماره ۷، کل سرمایه‌گذاری بخش معادن طی سالهای ۷۱-۱۳۶۸